

LIETUVOS RESPUBLIKOS DRAUDIMO PRIEŽIŪROS KOMISIJOS POZICIJA

Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija (toliau – Priežiūros komisija), reaguodama į spaudoje pasirodančius straipsnius (2004 m. gruodžio 1 d. dienraštyje „Respublika“ buvo išspausdintas straipsnis „Įstatymų spragos tuština vairuotojų kišenes“) dėl išmokos mokėjimo problemų, kai socialinio draudimo įstaigos regresu tvarka reikalauja išmokėtų sumų iš eismo įvykių kaltininkų, pareiškia savo poziciją dėl Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (Žin., 2004, Nr. 46-1498) ir kitų teisės aktų nuostatų taikymo, sprendžiant šį klausimą. Norėtume pabrėžti, kad Priežiūros komisija nėra kompetentinga nagrinėti klausimo, ar socialinio draudimo įstaigos išmokėjusios išmokas įgyja reikalavimo teisę susigrąžinti išmokėtas sumas iš kaltų asmenų.

Priežiūros komisija savo nuomonę grindžia Lietuvos Respublikos civilinio kodekso, Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo nuostatomis bei teisės doktrina.

Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo 3 straipsnis nustato, kad išmoka įstatymo nustatyta tvarka mokama dėl nukentėjusiems tretiesiems asmenims padarytos žalos, kai už žalą atsakingiems asmenims, valdant ar naudojant transporto priemonę, atsiranda civilinė atsakomybė. Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutartimi apdraudžiama draudimo sutartyje ar (ir) transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo liudijime (polise) nurodytą transporto priemonę naudojančių valdytojų civilinė atsakomybė dėl žalos padarymo, išskyrus įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje numatytą atvejį. Nurodytas straipsnis nustato, kas laikoma draudimo objektu, t.y. kokie interesai yra draudžiami. Darytina išvada, kad Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymas suteikia apsaugą nukentėjusiems tretiesiems asmenims, kai už žalą atsakingas asmuo naudoja ir valdo transporto priemonę bei jam kyla civilinė atsakomybė.

Civilinės atsakomybės atsiradimo sąlygas, pagrindus bei bendruosius žalos atlyginimo principus įtvirtina Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Civilinei atsakomybei taikyti būtina nustatyti šias sąlygas:

1. neteisėtus veiksmus (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.246 straipsnis);
2. žalą (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.249 straipsnis);
3. priežastinį ryšį tarp asmens neteisėtų veiksmų ir atsiradusios žalos (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.247 straipsnis);
4. kaltę (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.248 straipsnis).

To paties kodekso 6.270 straipsnis reglamentuoja asmens atsakomybės už didesnio pavojaus šaltinių padarytą žalą bei atleidimo nuo atsakomybės pagrindus. Daugiau informacijos apie didesnio pavojaus šaltinio valdytojo civilinės atsakomybės aspektus galima rasti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2000 m. birželio 16 d. nutarime Nr. 27 „Teismų praktikos taikant įstatymus dėl atlyginimo turtinės žalos, padarytos eismo įvykiu metu, apibendrinimo apžvalga“ (skelbta „Teismų praktika“, 2000.07.27, Nr. 13, <http://ovada.tic.lt/lat/nutartis.aspx?id=26337>).

Jeigu yra visos sąlygos atsirasti asmens, valdančio ar naudojančio transporto priemonę, civilinei atsakomybei, nukentėjęs trečiasis asmuo, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo 13

straipsniu, pretenziją dėl padarytos žalos gali pateikti įstatyme numatytiems subjektams, turintiems pareigą išmokėti išmoką.

Civilinės atsakomybės draudimo sutarties tikslas – ne tik apsaugoti nukentėjusiųjų trečiųjų asmenų turtinius interesus, bet taip pat ir siekimas sumažinti atlygintinos žalos neigiamus padarinius atsakingo už žalą asmens turtinei padėčiai. Esant draudimo sutarčiai, asmuo, padaręs savo veiksmais žalą nukentėjusiajam trečiajam asmeniui, turi teisę reikalauti, kad šią žalą atlygintų draudikas, tačiau draudimo sutartis negali atleisti atsakingo už žalą asmens nuo prievolės pačiam tam tikrais atvejais atlyginti padarytą žalą. Nukentėjusiojo trečiojo asmens interesai yra ginami tuo, kad draudimo sutartis, pareiškus atitinkamą reikalavimą draudiko atžvilgiu, suteikia nukentėjusio asmens turtinių interesų papildomą garantiją, t.y., esant civilinės atsakomybės draudimui, nukentėjęs trečiasis asmuo įgyja du skolininkus: asmenį, atsakingą už atsiradusią žalą, kurio pareiga atlyginti nuostolius kyla iš delikto, o taip pat draudiką (draudimo įmonę), kurio pareiga atlyginti žalą (sumokėti draudimo išmoką) kyla iš sutarties (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. vasario 7 d. nutartis (Civilinė byla Nr. 3K-7-351/2002 Bylų kategorija 39.4)).

Pažymėtina, kad draudiko prievolė mokėti draudimo išmoką yra apribota draudimo sumomis (Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo 11 straipsnis nustato draudimo sumas). Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.254 straipsnio 2 dalis nustato, kad, jeigu draudimo atlyginimo nepakanka žalai visiškai atlyginti, draudimo atlyginimo ir faktinės žalos dydžio skirtumą atlygina apdraustasis asmuo, atsakingas už žalos padarymą.

Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo 1 straipsnio 2 ir 3 dalys nustato išimtis, kai apsauga nesuteikiama pagal nurodytą įstatymą. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo 21 straipsnis nustato atvejus, kada draudikas ar Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudikų biuras (toliau - Biuras) yra atleidžiamas nuo išmokos mokėjimo.

Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo 22 ir 23 straipsniai reglamentuoja draudiko ir Biuro sumokėtų sumų grąžinimą. Pažymėtina, kad draudikas ir Biuras gali susigrąžinti išmokėtas išmokas ir bendraisiais pagrindais, numatytais Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse (pavyzdžiui, nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo atveju). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nurodyti straipsniai nesuteikia teisės draudikui ir (ar) Biurui reikalauti grąžinti išmokėtas sumas, kurias galėjo išmokėti, bet neišmokėjo socialinio draudimo įstaigos.

Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo 19 straipsnio 10 dalis nustato, kad socialinio draudimo išmokos mokamos tais atvejais, kai sužalojama sveikata ar atimama gyvybė ir įstatymų nustatytais atvejais mokama laidojimo pašalpa įskaitomos į atlygintinos žalos dydį. Draudikas ar Biuras moka nukentėjusiam trečiajam asmeniui likusios žalos dydžio išmoką, kiek jos nepadengė socialinis draudimas ar privalomasis sveikatos draudimas. Draudimo išmokas išmokėjusios socialinio draudimo įstaigos teisės aktų nustatyta tvarka įgyja regreso teisę į atsakingą draudiką arba, jei tokio nėra, į žalą padariusį asmenį. Šio straipsnio analizė rodo, kad, jeigu socialinio draudimo įstaigos teisės aktų nustatytais atvejais išmokėjusios išmokas įgyja reikalavimo teises į kaltą dėl žalos padarymo asmenį, jos gali reikalavimą pateikti ir draudikui, apdraudusiam kaltininko civilinę atsakomybę.

Priežiūros komisijos nuomone, reikalavimo teisę į atsakingą draudiką turėtų įgyti ir kiti asmenys, kurie teisės aktų nustatyta tvarka atlygino žalą už kaltą asmenį ir kuriems reikalavimo teisė reikalauti išmokėtų sumą atsiranda bendraisiais pagrindais, nustatytais Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse (pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.111–6.114 straipsniai ir kt.).

Atsižvelgdama į tai, kas buvo išdėstyta, Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija mano, kad asmenys, kurie teisės aktų nustatyta tvarka atlygino žalą už kaltininką (asmuo eismo įvykio metu padaręs žalą, kuriam atsiranda civilinė atsakomybė) ir kurie teisės aktų nustatytais atvejais įgyja reikalavimo teises reikalauti išmokėtų sumų iš asmens atsakingo už žalos padarymą, įgyja teisę pateikti reikalavimą ir tiesiogiai draudikui.

Draudikas gali atsisakyti mokėti draudimo išmoką tik Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo 1 straipsnio 2 ir 3 dalyse bei 21 straipsnyje numatytais atvejais, pateikdamas išsamų ir motyvuotą paaiškinimą apie tokio sprendimo priežastis arba įrodydamas, kad pateiktas eismo įvykio kaltininkui ir (ar) draudikui reikalavimas yra neteisėtas ar negalimas.

PASTABA. Tekste pateikiama Priežiūros komisijos pozicija negali būti laikoma oficialiu teisės aktų aiškinimu. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad ši pozicija neturi būti traktuojama kaip sprendimas kiekvienu konkrečiu atveju.